Dunaujváros építészeti problémái

— Hozzászólások Szij Rezső cikkéhez —

Farkasdy Zoltán:

Szíj Rezső tanulmánya nagyon megkapott. Gondolom — ezzel más szakmák vagy hivatáscsoportok is így vannak, állandóan duzzogva írjuk — mondjuk mi építészek, hogy a társadalom egészét sajnos nem érdeklik a mi dolgaink, magunkra hagyatva érezzük magunkat, messze kiesve „a fővonalból". Holott az építészet problémái — mindnyájunk problémái. Egész életünk — egyéné és társadalomé épületekben és épületek között folyik le, beruházásaink fejlődő gazdaságunk közös eredményei, valamennyien így vagy úgy kapcsolódnak az építészettel — és mégis csak nem akar felszakadni az érdektelenség gátja. Ha technikáról van szó: az űrkutatástól a tranzisztorig általánosabb az érdeklődés és a megértés; — ha művészetről — akkor is kimarad a zene, irodalom a képzőművészetek iránti érdeklődésből — ismeretből éppen az az építészet, ami „architektúra est mater artium" valójában minden művészetet összefog. Persze — már hallom is, látom is a lázas tiltakozást — micsoda igaztalan állítás ez. Újságjaink, rádiónk, tv-nk egyfolytában tájékoztatnak új beruházásainkról. Közlik, hol és mikor adtak át egy-egy új létesítményt, ismertetik képben és szövegben méreteit, súlyát és adatait, az építkezésnél felhasznált cementzsákok számát és a kész épület lefotózásával foglalkozók nevét, — vagy éppen élcelődve — bosszankodva felróják ha reped a fal, csepeg a csap, vagy „a tervezők megint elfelejtettek kéményt tervezni egy gyárüzemhez" képtelen mondatával mélyítik az építészet propagandáját.

Nos a hiba éppen itt van, társadalmunk tudatában valahogy összekeveredett az *építészet* fogalma az *építés* fogalomkörével, sőt mi több, lassan mi magunk is, akik míveljük (de teljes bizonyossággal a legtöbben azok közül, akik irányítják) összetévesztik a célt és az eszközt. Egyébként alapvetően helyénvaló technikai-gazdasági gondjaink, eredményeink problémái, hibái, előnyei teljesen kimerítik *építészeti* problémáink egészét és munkánkból, igényeinkből éppen az a kulturális többlet esik ki — ami egy kor adott iparával való *építést* így-úgy üzemelő — megálló lelketlen anyaghalmazból — emberek élete keretét szolgáló *építészetté* tesz.

Major Máté, Granasztói Pál és mások évek óta fáradhatatlanul próbálják becsempészni a közgondolkodásba ezt a többletet, de valljuk be, sajnos igen kevés és meszsze nem átütően jelentkező eredménnyel. Ezért öröm, egy pár korábban lezajlott speciálisabb szakmán kívüli vita után, most egy szakmán kívül álló tollából, nem szakmai lapban olvasni egy, az *építészetet* lényegében és átfogóan számonkérő tanulmányt. Jól esik, mert azt bizonyítja, hogy lassan mégis megindul az erjedés e szánalmasan elmaradott témában is és elindulhat talán a szélesebb megértés, az építészet „társadalmasítása" felé.

Olaszország, Finnország, Svédország vagy Dánia lebegnek ilyenkor szemünk előtt, ahol a társadalom, a nép egésze fogékony, ahol értik, érzik az építészet lényegét, ahol általánosan magas a közízlés, ahol tudják, hogy az építészet létező és szükséges a kor és a nemzet kultúrájának szerves része, amit ipari-technológiai-gazdasági jellegű építési sajátságain túl még „valami többlet" is jellemez: a humánum és a történetiség.

Szíj Rezső tanulmányával követ dobott az építészet problémáinak állóvizébe, és a hullámok talán kivetnek a partra ebben a vitában egyet s mást, amitől tisztulhat az egész és közelebb juthatunk az építészet már régen áhított felemelkedéséhez.

•

Már maga az is örvendetes, hogy a kérdés felvetése sokrétű a tanulmányban —, mert rengeteg helyen tesz betekintést a gondokba-bajokba, s ha a tanulmány több állításával vitázni vagyok is kénytelen — ez a tény nem csökkenti azt az alapjában fontos és feltétlen igazságát Szíj Rezső gondolatainak, — hogy valóban mindezek a problémák létezők, jobbára a felrótt hibák is, ha talán egyben-másban a felsorolt, kifejtett okok nem egészen azok vagy nem éppen olyanok — mint ahogy azt Szíj Rezső látja.

Dunaújváros kétségtelen alkalmas objektum, *modell* a számonkért problémák felvetésére, hiszen legutóbbi történetünk egyik legönállóbb képződménye, a mi korunk változása — alakulása hozta létre és teremtette meg a korábban semmiből, tette élővé-létezővé, ilyenné amilyen. Gondolom, nem vitatható, hogy ez már önmagában is nagy eredmény; lett — a semmiből. Elhatározás és akarat, szükség és igény előzte meg. Új városként nőtt ki a Duna mellől, egy faluhoz kapcsolódva, azt felölelve, átformálva — beolvasztva, praktikusan tehát hagyományok nélkül, létét semmi más nem szabta meg, mint létrejöttének adott társadalma.

Már itt vitázom: bár mindez kétségtelen rengeteg kiindulásnak, de városalkotáshoz mégis túl kevés; méghozzá egy olyan korban, mint a XX. század közepe, amikor már világszerte kezdjük felmérni, hogy várost létrehozni nem is olyan egyszerű; — azért a történelmi rétegződés is csak jelent valamit. Az első percre talán hihetetlen állítás beigazolható: nehezebb egy teljesen fehér tiszta papíron bármit is felvázolni, mint egy adottat, meglévőt továbbfejleszteni. A kötöttségek hiánya a legnagyobb kötés, a fejlesztés, fejlődés mindig adott kereteket használ mankóként vagy indokul. Minden esetre hamarabb keletkezik újabb évgyűrű egy meglevő fán, mint új fa a semmiből. Ebben a folyamatban világszerte tévedés lenne egy város kialakulását egyes személyek sajátos képességeinek tulajdonítani, vagy hibáit egyes személyektől számonkérni.

A város — társadalmi termék. Rendeződik, integrálódik, benne az ember és társadalom életkeretének problémarengetege. Mindebben korábban évszázadok történelme vállalta a koordináló szerepet. Korunkban, amikor előzmények nélkül és elhatározásból hozunk létre itt-ott egyszerre keletkező városokat — egyes emberekre hárul mindez a feladat. Csakhogy egyes emberek, még ha olyan zseniálisak is, — nem pótolhatják a történelem századain át élt generációk kollektív bölcsességét, tehát nem is hozhatnak létre *várost* a semmiből. Közlekedési útrendszert, épületek halmazát igen, de lélegző, élettel teli várost semmiképp. Ahol ilyen új „városok" keletkeztek, ott valójában sohasem városok jöttek létre — hanem telep jellegű képződmények, Városokká csak a majdan benne élők sok generáción át tehetik azokat, ahogy a maguk képére alakítják — formálják őket, ahogy élővé és örökkön változóvá teszik.

Dunaújváros valami más, valami új, valami eddig soha nem volt Magyarországon. Nevében város. Jellegében: kétségtelen nem falu. De nem is villatelep. Még csak lakókörzet, vagy lakótelep sem. Valami más. Járdái és útjai vannak, technikai és kulturális létesítményei. Üzletek az utcán, némelyiken még neonfény felirat is. És mindez mégsem olyan város, mint Budapest, vagy ha nagyságrendben neki megfelelőbbet választunk, nem olyan, mint Székesfehérvár és nem olyan, mint Sopron, nem Vác és nem Baja. A felsorolt városok mindegyike jellegzetesen már, mint a másika, — mégis valamennyien megegyeznek valamiben, amiben közösen a leginkább térnek el Dunaújvárostól és ebben a titokzatos valamiben van a kérdés nyitja. Az előbbiek természetesen nőtt városok. Dunaújváros egyszeriben létrehozott. Azokban a magból nőtt ki a fa, esetlegességei természetesen alakultak, kicsiből lett a nagyobb; itt a folyamat másként fordult — a nagyból alakult a kicsi, előbb vázolták fel az ország térképén s csak utóbb rajzolódott ki saját belseje — nem így a többiek, a történetiek. Nos, ez önmagában építészietlen „antihumánus" indítás, — ha nincs is itt mód s hely ennek a kemény állításnak részletes kifejtésére. Építészet csak emberhez kapcsolódva jöhet létre, mértéke-léptéke mindennek maga az ember. A nőtt városok addicióval fejlődnek, s miközben nagyságrendi változásaik egyre más minőségűvé teszik is őket, mégis mindig megőrzik ebben az új minőségben a hagyományt a kultúrát — a humánumot, az ember életében éppen aktuálisat.

De ahol mindez visszafelé folyik le, — ahol a két év múlva odatelepülők még nem is sejtik: egy tárgyalóasztalnál vagy íróasztalon keletkezett elhatározó döntés pillanatában, hogy ők lesznek egy új városmassza két év múlva éltető néptömegei, hogy egy lesznek a húszezerből — ahol ebből a kezdetből jutnak csak el az egyén lakásában közvetlen emberi környezete megformálásáig — vajjon megfelelők-e még a múlt városain kialakult esztétikai normák a megítéléshez? Ezekben az új telepített városokban többé már nem az egyén a kiindulás, hanem az összesség.

A kialakulás útja nem a történelem, hanem az elhatározó gazdasági akarat megvalósításának egy gyors menetben véghezvitt folyamata. *Város* csak generációk összmunkájaként fog ezekből a településekből kialakulni. Ahol a fejlődés számára az új telepítés biztosítja a legszükségesebb technikai feltételeket, ott működőképes vázat hoz létre, csak a kereteket jelöli ki, hogy legyen alkalma ezen keretek között az ott

majdan élő embernek saját sajátos életét kiformálnia. Ahol új városok telepítésénél ezt teszik, ott egy idő múlva ki fog alakulni városi élet és ennek megfelelő városi jelleg is. Mindebből következik, hogy a városalapítás és alkotás nem befejezhető, lezárható folyamat és eredményei leméréséhez hosszabb türelemre van szükség.

Nem magától értetődő-e, hogy ilyenkor nem beszélhetünk eddigi fogalmaink szerinti városról és azt semmilyen vonatkozásban nem hasonlíthatjuk — mérhetjük össze a másfajtákkal, a „már városokkal" Dunaújvárost vagy bárhol a világon keletkezett, modern új várost nem lehet Firenzét vagy Sienát ideálnak tekintő szemünkkel mérlegre tenni. Itt valami más, valami eddig nem volt keletkezett, amit lehet elítélni vagy megérteni, de mindenképp vállalni kell, — mert jelenléte történelmi adottság. Az általánosan használt „város" fogalmat tehát nem használhatjuk Dunaújvárossal kapcsolatban, ha tudjuk is, hogy még sokáig nem lesz jobb szavunk rá. De a fogalom jelentéstartalmának változását meg kellett világítanom, hogy érthetővé tegyem a továbbiakat.

Szíj Rezső tanulmányában ugyanis egyértelműen *városról* beszél. Méghozzá: „az új alapítású városnál jelentkező olyan előnyökről" is említést tesz — ahol, a „helyi megszokás nem akadályozta a korszerűség formai és tartalmi érvényrejutását". Ebből a kiindulásból teszi meg összes elemző észrevételét, — adott körülményeinket is persze figyelembe véve, — de mégis világ, — európai színvonalon kéri számon a város létrejöttének kronológikus vonalán — a „korszerűséget", az eredményeket és a hibákat Dunaújvárosban.

Jószándékú vizsgálódásainak tévútra csúszását itt érzem, mert részben a város értékelése, részben néhai *Weiner Tibor*, a város volt főépítésze szerepének — működésének bírálatánál, szem elől tévesztette a fentebb mondottakat.

Nincsenek egyértelműen sem városalkotási- sem esztétikai normatíváink, és a korszerűség fogalmának valós tartalmában sem tudunk egyértelműen megállapodni.

Ennek az új minőségű valaminek létrejöttére bizony még most sincs semmiféle értékmérőnk, nemhogy alkotása előtt vagy közben lettek volna megbízható alapelveink. (Ma is csak a negatívumok adta tapasztalataink jelentik a többletet.) Ezért merem megkockáztatni, azt az állítást, hogy bárki tervezte volna Dunaújvárost 1950—1960 között: az eredmény nem sokkal lehetne más, mert a feladat lényegében hordta az adott korszak olyan ellentmondásait, aminek feloldására az egész világ építész társadalma sem lehetett volna akkor és itt képes. A hibák ilyenek vagy olyanok, de valljuk be, csak a részletekre vonatkoztathatók. Létrejöttük szövevényes társadadalmi — gazdasági összefüggések eredője, következésképp egyének sem ítélhetők el egyértelműen értük. Végtelenül fájó lenne, ha éppen azt a személyt érné ebben, a még kortárs-utókor talán kissé történelmi távlat nélküli szigorú elmarasztalása, akinek pozitív szerepét éppen abban látom, hogy mindezt tudta és mégis vállalkozott a feladatra. Javára pedig éppen az írható, amit megszűrt, amit megakadályozott, amit a jövő számára biztosított, ami éppen ezért nehezen mérhető.

Az a körülmény sem hanyagolható el, hogy abban az időben nemhogy *város* teremtéséhez, de *egy épület* megfogalmazásához is kihullottak kezünkből az eszközök.

A második világháború pusztítása és ebben az időben az építés évekre történő szünetelő kiesése, az újjáépítés korszaka után, egyre sürgetőbb — nyomasztóbb feladatot állított a meglehetősen megtépázott és még kézműves módszerekkel dolgozó építőipar elé. A mennyiségi igény szinte mérhetetlenre nőtt, a világszerte jelentkező lakásproblémák nálunk a társadalom nagy belső átalakulása folytán még minőségileg is felmérhetetlen igényrengeteggé fokozódtak. A feladatoknak régi módszerekkel és régi esztétikai normákkal fogtunk neki, de hamar kiderült, hogy azok úgy megoldhatatlanok. Csak a technikai oldal megújhodásától lehetett várni a segítséget. A gazdasági törvények kérlelhetetlen logikája itt is érvényesült — előbb-utóbb megoldhatatlan problémát jelentett a világszerte fellépő munkaerőhiány, ami elavulttá tette a kis mesterek kézműves módszereit.

Mindehhez még a technikai bázis kiszélesedése idején, az 50-es évek eljén, nálunk a folyamat sajnálatosan elakadt. A sokat vitatott, de tévesen és hatalmi pozícióból, patetikus igényekkel érkezett, felülről kényszerített eklektikus „szocreál korszak" álesztétikai vitái helyettesítették az építészet amúgy is sok tisztázatlan gondja, baja tisztázását. Így a műszaki oldal fejlődése is elakadt, a műszaki gazdasági összetevők iránt megszűnt az érdeklődés és minden energiánk egy álfilozófia álesztétikai szemléletében őrlődött fel.

Ilyen körülmények között pedig, a XX. század közepén 5—6 év egyhelyben járás

— egy amúgy is elmaradt építőipar és a nyomorúság határain alig innen levő épületállomány birtokában — az építészet korszerű fejlődésének állta útját hazánkban.

Nem puszta esztétikai rontás tehát a „szocialista realizmus" építészeti szemléletének hatása, amint azt annakidején és azóta is erről a korszakról hiszik. A „szoc. reál" periódus építésünk és építészeti gondolkodásunk egészének ártott, tovább mélyítette a fejletlen állapotok és a közben mégis egyre növekvő igények — szükségletek közötti szakadékot. (Volt persze a korszaknak pozitívuma is, hitte és tudatosan vállalta a humánumot és kereste ennek kielégítési lehetőségeit. Kár, hogy ezt csak a forma oldalán, a dialektikus összefüggések feladásával tette — az eredmény tehát nyilván negatív volt.) Közben azonban építeni mégis csak kellett, nem volt mód és lehetőség „egy alkotásra jobb kort" bevárni.

Az építés, valójában szellemi irányítás nélkül folyt. Kezdetlegesen és fogyatékos eszközeivel, félig hozzá értők, üzletemberek ötletei alapján, téglából, habarcsból barkácsolták össze a házakat és műszaki fejlesztés címén a téglából és habarcsból indultak ki, mindig kizárólag organizációs és kivitelezői, helyi problémák foglalkoztatták őket. A kivitel és a szakmai irányítás ekkor elszokott attól, hogy az épületet egészében érezze magáénak, egyedüli területük csak a határidő és az anyagszállítás volt. Lenézték (és félték) a művészetinek nevezett eklektikus formák túlburjánzását, de mivel ezek harcait az erre képzettebb tervező réteg — hivatalból kellett viselje —, vállalja, amikor ez a korszak végre elmúlt, logikusan az egész hibát az építész társadalom nyakába varrták.

A dunaújvárosi lakásproblémák sem csak dunaújvárosiak. Akkor is, ma is, országos problémák voltak. A lakások területét és kialakítását az építészettől teljesen független normatívahálózat bonyolult szövevényében (adott korszak műszaki igényeit és lehetőségeit egyensúlyozó) összefüggő hatósági előírások jellemzik. A normatívákban, azok kialakulásában gazdaságpolitikai és szakmapolitikai törvények hatnak. Ennek a kérdéscsoportnak problémáiról, jó oldalairól vagy hibáiról, hazai lakásépítésünk egészének helyzetét feltáró tanulmányban lehetne csak értekezni. Egy azonban kétségtelen, hogy országosan és szélesen elterjedt tévhit csak a tervezőket (építészeket és szakági műszaki tervezőket) okolja egyedül, ha a lakások szobái kicsik vagy kevesek, ha a konyhák területe szűk, ha a kamra elmarad, ha kevés a nagy és sok a kis lakás stb. stb.

Szíj Rezső megállapításai ettől függetlenül teljesen helytállóak, csak tévedés lenne valamiféle meghatározható személyt —, Dunaújvárosban Weiner Tibor főépítészt — sejteni mindezen kérdések meghatározójaként.

Ha ebben a kérdésben — egyenlőre csak annyit elérnénk, hogy a tervezőket — építészeket felmentenénk a lemérhető eredménytelenségek egyedüli vétkese — vádja alól, legalább annyit tennénk, hogy az igazságot szolgálnánk.

És mindebből ekkor kellett volna — egy olyan embert szolgáló és világszínvonalon is lemérhető új várost — (vagy ha tetszik építészetet) teremteni, ami most kiállja a Szij Rezső által egyébként igen helyesen felvetett kritikát.

Nyilván nem lehetett. De nem lehetett a Szovjetunió egyetlen új városában sem, nem lehetett a Német Demokratikus Köztársaság Karl Marx Stadt-jában sem, a Lengyelországi Nowa Hután, a Bolgár Dimitrovgrádon sem. Mint ahogy nem lehetett Pesten, Miskolcon és sehol az országban, bárhol, ahol már építettek. E tekintetben tehát Dunaújváros nem marasztalható el. Dunaújváros bármely hibája a korszakból következő hiba.

Csak kevéssé vigasztaló, hogy a Nyugaton, ahol egyébként ezekkel a szocreál gondokkal nem kellett megküzdeni, és ahol a gazdasági erők és az ipari felkészültség úgyszólván korlátlanul rendelkezésre állt szintén nem lehetett tökéletes új városokat létrehozni. S bár ezek: technikai felszereltségük, — modern — néha csak divatos — formai megjelenésük vonatkozásában messze felülmúlják az abban az időben szocialista oldalon keletkezett új városokat, mégsem állják ki sehol azt a kritikát, ami az embert szolgáló korszerű város vonatkozásában felvethető. Az ember új városát az új Brazíliában épp úgy nem lehetett megteremteni, mint ahogy Vällingbyben vagy Roehamptonban sem.

Ezért nem egyértelmű Dunaújváros elítélése. Mert ha a hibák részlethibák, ezek létezhetnek, bárhol vannak — tehát itt is. A koncepció vonatkozásában Dunaújváros azonban még mai, átmeneti, torzó állapotában is továbbfejleszthető. Az alap, amelyen ma is él, és amit *Weiner Tibor* próbált megfogalmazni, — életképes. A már vázolt okokból létrejött sebeit, a város benövi majd. Hiányait bepótolhatja, mert tág hajlítható keret áll rendelkezésére. Lehetett volna görcsösen, sűrűn koncentráltan axisokra tervezett és telepített, s akkor fejlődésképtelen lenne. Jobb formakészségű, „jobb

kező" építészek, szebb épülethomlokzatokkal jelenhettek volna meg itt vagy ott, mint ami ma Dunaújvárosban látható. De mindez lényegtelen az összefüggő városszerkezet egészének vonatkozásában.

Weiner Tibor dialektikusan gondolkodott — (és akkoriban ezt nem tették sokan, még azok sem, akik pedig állandóan fennhangon erről beszéltek) — éppen ezért tudatosan nem merevítette be sehol adott pillanatra a várostestet. A vitákban logikával érvelt, a harcokat taktikusan folytatta és közben ösztönösen ódázta a város karakterét hosszabb időre megszabni hivatott középületek sorsát. A most általánosan elítélt pártház épület csúnyácska architektúrája is mellette bizonyít: mi lett volna, ha az 1950—1952-ben jóváhagyott Fő-tér habos cukrászsütemény architektúrájú épülettervei — amik közül ez volt még a legszerényebb és a legszebb —, mind megépültek volna? És hogy elmaradtak, hogy egyre újabb variánsok készültek, (mert a Hivatal már régen elfogadta, de Weiner Tibor még mindig nem) ez azért mind szól valamit, Weiner Tibor szándékai és eredményei mellett.

A város szerkezete tág kereteivel biztosítja, hogy fejlődésre öntestén belül hosszú időre képes legyen, ahol a lassan helyreállt szemlélettel és az egyre tökéletesedőbb új technológiák új és jobb formáival teljesen felfrissül és megújul. Az egész régi városszerkezetet átszövő majdani második és további rétegek lehetővé teszik majd a legelső és elítélt teljes formai, rész-szerkezeti megújhodását. Hogy ez így van, azt bárki igazolhatja, aki Dunaújvárost 1952-ben is, és ma is látta. Weiner Tibor ezt tudatosan tette bölcs előrelátással és hittel a jövőben. Talán alkotó embertől nem is kívánható nagyobb áldozat — alázat a mű iránt — mint az, hogy saját tevékenysége kézzelfogható eredményeit tudatosan rábízza a csak évtizedek múltán lemérhetőre.

Ha már tanú lehettem ebben a korban, kötelességem volt mindezt elmondanom. Nem Dunaújváros védelmében, — mert annak múltján nincs mit védenem, — a jövőjét meg saját maga nálamnál hatásosabban védi majd meg — de Weiner Tibor helyett, aki már halott.

Szíj Rezső gondolatébresztő — bátor kritikáját ezek ellenére teljes mértékben helyén valónak tartom, — mert ha fejlődni akarunk, — valóban nem csak jogunk, de kötelességünk is szigorú, elemző kritikával illetnünk eddig megtett utunkat.

Molnár Péter:

A mesterséget gyakorló számára csábító, egyszersmint roppantnak tűnő feladat, — irodalmi és kritikai folyóirat adta fórumon — építészeti problémákról szólni. Nehéz, mert súlyosak a társadalom és építészet közötti viszony torzultságából eredő komunikációs problémák is.

Az építészettel szemben tanúsított tanácstalanság általános. A tervező építész ezt még más szakterületen mozgó munkatársai részéről is tapasztalni kénytelen. Nem csodálkozik tehát, ha tevékenysége hol félreértett elvek hol elvek hiányában csak gazdasági szempontok szerint értékelődik. A gyanútlan laikusban, de olykor kezdő építészek tudatában is, az értékelés alapjául a „kis ház, kis építész, nagy ház, nagy építész" elve kezd érvényre jutni.

Feltárni a torzulások okait égetően szükséges, de hosszadalmas feladat. Az írás tudományában járatlan jószándék alig tudja megállni, hogy ne hagyja magát elragadtatni szubjektív szenvedélyétől, a mindent megmagyarázni akarás, — sokat markoló, keveset fogó — buzgalmában.

A problémákat felvető és egyben tapintható érzékletességgel illusztráló anyag óriási. Sokat építettünk. Soha ennyi vallani való korról, társadalomról, emberségről és mindarról, amiről vallani az építészet nyelvén lehetséges, nem kínálkozott. Soha alkalmasabb eszmék építészeti eszközökkel való megformálódásra nem vártak, mint szocialista társadalmunkban. Soha az építészeti kifejezés eszközeinek ilyen bőségű arzenálja nem állt a társadalom rendelkezésére, hogy elmondja önmagáról városméretű művekben érzékletessé téve amit hisz, amit akar. Ugyanakkor alkotó elemének az embernek, családnak egymáshoz való kapcsolódásuk, társadalomépítő erejének és befelé forduló meghittségének egyidőben tud a családi és kollektív lakóházműfajban minden tekintetben teljes értékű kifejezést adni.

Mindez csak lehetőség lenne?

A művészet számára a társadalmi mondanivalók adnak létet, életet. De az épi-